

הביאני הדריו

משמעות דנפקין מהיכלה
של תורה מתיבתא רבה
ישיבת
כנסת יצחק
חדרה

גליון 208

מדינת ישראל כהן שליט"א

פרשת שקלים

א. הערות יסודיות בעניני דפרשת שקלים

הנה איתא בתנחומא (תשא) "ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, א"ל הקב"ה חיך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך, מנין ממה שקראו בענין 'וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראשך', 'שא את ראשך' לא נאמר, אלא 'כי תשא' עכ"ל. מבואר בזה דבר נפלא שבקריאת פרשת שקלים מתקיימת "זקיפת קומתן של ישראל", והדבר נעשה ע"י משה רבינו בכבודו ובעצמו, דבכל שנה ושנה הוא "כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך".

והענין סתום וצריך ביאור רב, ונעמוד על עיקרי התמיהות בזה. א. מה המשמעות של זקיפת הקומה של כלל ישראל, ב. מפני מה יש בכחן של השקלים לפעול זקיפת קומה זו, ג. עוד צריך ביאור מהו חלקו של משה רבינו ע"ה בסוגיא זו, ד. עוד צ"ע מה פשר שאלתו של משה רבינו "משאני מת אין אני נזכר", וכי לא נזכר משה אצל כלל ישראל אחר מיתתו רק בפרשת שקלים.

נקדים עוד במימרא של חז"ל בירושלמי שם (ט,ב) ובתנחומא (תשא) בטעם המצוה ליתן מחצית השקל בדוקא, רשב"ל אמר לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף, ונטל כל אחד ואחד מטבע, לפיכך יתן כל אחד ואחד טבעה עכ"ל, וצ"ב מה ענין מכירת יוסף לכאן. עוד יש לדקדק מה היא ההדגשה שמכרו את "בכורה של רחל", וכי העבירה של מכירת יוסף היתה חמורה יותר מפני היותו 'בכור'.

במקרא נאמר "כל העובר על הפקודים", ופירשו חז"ל (ירושלמי שקלים ד,ב) לחד מ"ד 'כל דעבר בימא', וצריך ביאור מה פשר הגדרה זו ומה עניינו של קריעת ים סוף למצות השקלים.

ב. שקלים - איחוד ה'ציבור'

והנה יסוד מהות המנין של בני ישראל, הוא האיחוד של כל האישים הפרטיים יחד, שכל היחידים נכללים במנין אחד ונעשים כלל אחד. דאכן עם ישראל הם קומה אחת של אדם כידוע בקדמונים ובהגר"א, ואיחוד זה נעשה על ידי השקלים.

ואכן גם הייעוד של תרומת השקלים הוא לקרבנות הציבור, שידוע גדרו של קרבן ציבור שאינו קרבן 'שותפות' של כל ישראל, אלא הוא חפצא של קרבן ציבור, כפי שחילק הש"ס ביניהם (עי' יומא נ' ע"א ועוד), [שעל כן אם מתו חלק מן הציבור אינו חטאת שמתו בעליה, וכן אם חלק מן הציבור רשעים אינו בכלל זבח רשעים, ועוד נפ"מ]. כלומר שכלל ישראל הם חפצא של ציבור בעצם, וכל יחיד השוקל שקלו להקרבת הקרבן צבור, מקבל שייכות עם החפצא של הציבור.

נחלקו התנאים במשנה (פ"א מ"ד) האם שבת לוי חייבים בשקלים, ובירושלמי פירשו שנחלקו בפירוש המקרא "כל העובר על הפקודים", אם הכונה למנין הפקודים והם לא היו בכלל המנין, או "כל דעבר בים סוף", ואף הם בכלל. מהות הענין הוא, דשבת לוי יש להם שתי פנים, הא' שהם חלק מן ה'אדם' הכללי של כלל ישראל, והב' שהם לגיון של מלך הנמנה לבדו, דיש להם יחס בפנ"ע, ובזה הוא שנחלקו תנאי האם ניתנה להם מצות שקלים.

[וזהו הפירוש בד' חז"ל במדרש (הובא ברש"י במדבר) דמה ששבת לוי

'ושם אשה גדולה'

דברי הספד מפי מרן המשגיח שליט"א

אחר מיטת חמותו האשה הצדקנית מרת צְבִינָה שפירא ע"ה

'ושם אשה גדולה' (מ"ב ד,א) התרגום מתרגם 'דחלת חטאין'. האשה הגדולה אותה אנו מלוין היה ניכר בה 'דחלת חטאין' בכל הנהגתה, בצניעותה הרבה, וכל הילוכיה ב"א לחבירו וב"א למקום, מתוך החינוך שנתחנכה בבית הוריה ז"ל, והחינוך שחנכה עצמה, והחינוך שחינכה ביתה.

כשמלויים זקנה מדור קדומים הרי הוא הפסד לדור, אשר הצעירים צריכים להרגיש השינוי הרב בין דמות דור קדום למצב דור הנוכחי, אכן בליה זו בה אנו מלויים את חמותי הצדקנית, אשר עוד בצעירותה היתה נחשבת בין מצויינות שבדור, מבנות ציון היקרות המסולאות, בבחרותה כבר היתה מחנכת חשובה, ושמה הלך לפניו לשלוח אותה לחנך בנות ישראל בטהרת לבבה, ביראת שמים טהורה. מה שהיא חנכה היא היתה בעצמה, ומה שהיא היתה בעצמה היא השתדלה לחנך את החניכות. את הצניעות, והפשטות, והישרות. היתה אשה כשרה, וחנכה לכשרות. כל ימיה המשיכה להתעלות, גם אחרי היותה מחנכת עשירות שנים לא פסקה לשמוע שיעורים, המשיכה ללמוד הפרשה עם רש"י, הלכות שבת, וללמוד עוד ועוד.

השתדלה כל ימיה להיטיב, גם בימי זקנותה הלכה לעוזר ולסייע לנשים זקנות בבתי אבות בלב טהור. השתדלה לא להכביד על סובביה, כאשר היתה לה היכולת לישא עול עצמה.

החזו"א כ' (אמונה ובטחון פ"ב), כי היות בעל מדות טובות וישרות בדור הרי זו קיום של קדושה בדור, וא"כ כאשר נחסר לנו בזאת אשה כשרה צדקנית, בעלת מדות טובות טהורות, הדור נחסר קדושה. וזהו הפסד רב לכולם, ובפרט למשפחה הקרובה, אשר נהנו לספוג ממנה ולהתחנך מדמותה, בהיותה מקרינה כל ימיה מה שקיבלה מדורות הקדומים.

יום פטירתה הוא יום היא"צ לזקנתה אם-אמה, שהיתה רגילה לישון אצלה ועוזרת לה, וסופגת ממנה, וכעת זמן הלוייה והקבורה הרי הוא יום היא"צ של אביה (הגאון רבי דוד ירמיהו דרבקין זצ"ל), הרי זה מסמל היותה שייכת לדורות הקדומים, והרי היא נאספת אל אבותיה בשלום.

אני מבקש סליחה באם ח"ו במשך השנים חלילה גרמנו עגמ"נ או ח"ו לא כבדנו כראוי.

זה הזמן להודות לכל בני המשפחה אשר במשך עשרים וארבע שנות אלמנותה היו לימינה, הנכדות אשר התמסרו במיוחד לישון איתה יום-יום, ואין זה ענין קל לנערות צעירות, תהיה המצוה הגדולה לזכותן והצלחתן בכל עניניהן. ומשפחת קרלינסקי אשר גרו בקרבתה ונשאו מאד בעול ביתה, ולאחרונה הרבנית והרב יעקובזון אשר התמסרו מעל ומעל ומעבר לכל השגה וזכו לשרתה בנאמנות ובמסירות מאין גבול. ובשביעות האחרונים כל בני המשפחה המסורים זכו לקיים מצות ביקור חולים במסירות ונאמנות, יהיו המצוות לזכות כל המקיימים, פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב.

השי"ת ירחם עלינו ונזכה שבמהרה יבולע המות לנצח ומחה ה"א דמענה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר.

'זקיפת הקומה' של ישראל היא הרוממות של הקומה של כלל ישראל להשתייך ל'ראש קומת האדם' כמש"ב.

זקיפה זו נפעל על ידי משה רבינו ע"ה, מפני היותו 'נשמה כללית' שורש נשמות ישראל, כמבואר מד' הו"ל (תנחומא בשלה ובכ"מ) "משה ובני ישראל" משה שקול כנגד כל ישראל, ואין פירושו רק שערכו של משה שקול ככל ישראל, אלא דמשה רבינו ע"ה היה נשמה כללית הכוללת את כל ישראל כידוע, וכדאייתא בקדמונים ז"ל דהיה שורש נשמת כלל ישראל כולם, דכולם ענפיו והוא שורשם ופנימיותם, וכן פירשו הקדמונים ז"ל את הכתוב (בהעלותך) "ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבן", וכן איתא במדרש (שהש"ר א' ס"ה) ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרס אחת וכו', זו יוכבד שילדה את משה שקול כנגד ששים רבוא של ישראל ע"כ, ועל-כן בכחו של משה לכלול את כל ישראל כאחד, ולקשר אותם עם שורש כללות נשמות ישראל.

ה. זקיפת הקומה בכח התורה והעבודה - מרכבת התורה והמשכן (הגר"א)

זקיפת הקומה שנעשית ע"י משה רבינו ע"ה, יש לה שני פנים כלליים, דינשם ב' ענינים המקשרים את ישראל להיות 'אחד'.

א. איחוד כלל ישראל בתורת 'קומה אחת', הוא מפאת היותם מושרשים כולם בתורה הק', כמ"ש בנפ"ח (ש"ד פי"א) שכל אחד מישראל שורש נשמתו העליונה מדובק ונאחז באות אחת מן התורה וכו', והתורה הק' היא 'קומה אחת' כמ"ש הגר"א (שיה"ש ה' י') "כל התורה כולה היא שיעור קומה אחת", דמהותה של התורה היא גילוי יחודו ית', ועל כן היא 'אחת' בחפצא, וע"י עסק התורה של ישראל ודבקותם בה מתאחדים כולם להיות קומה אחת.

ועל כן משה רבינו שהתורה ניתנה על ידו הוא המקשר את כלל ישראל עם שרשם וזוקף קומתן. ויעו"י בהגר"א (שיה"ש שם) דבתורה יש ע' פנים לתורה, ובכל א' וא' יש ששים רבוא פנים, ואותו הפנים שלמד הקב"ה עם משה רבינו ע"ה הוא על כולם עיי"ש, פירושו דמשה קיבל את החלק השרשי של התורה, דהיתה לו שייכות עם השער הנ' של תורה, שהיא השורש והפנים של כל המ"ט פנים, ועל כן בכחו לקשר את ישראל עם עומק שרשן בתורה, ולזקוף קומתן.

שוב הראוני בסה"ק מגלה עמוקות ואתחנן (אופן קפ"ו) שמעמיד יסוד זה ע"פ ד' הו"ל דבאחד באדר מתנוצצים ס' רבוא אותיות התורה, והוא מכוחו של משה שהוא כלול מס' רבוא אותיות שבתורה, וזהו המכוון בתנחומא (תשא) שאמר משה להקב"ה למחר אני מת ומי ישקול שקליהם של ישראל, אמר הקב"ה

דעתך שמטבע כסף גשמי אני מעלה עליהם שאני מקבל, כי-אם כאילו אש מתחת כסא הכבוד הן נותנים לי, שהוא כאילו את נפשם שהוא אש מתחת כסא הכבוד יתנו לי, וזהו אמרו 'כזה יתנו', כזה שהוא אש רוחני מתחת כסא הכבוד יתנו, כי כל אחד נפש הוא מקריב ע"י תשובה, כבוננת קחת אותי שאדור ביניהם עכ"ל. ופירושו הדברים ע"פ הנ"ל דאכן ע"י נתינת המטבע של אש מתקשרים עם המקור העליון אשר תחת כסא הכבוד, שהוא מקור כללות נשמות ישראל.

ואגב, בזה מובן עומק הענין שיש בכח השקלים לעצור הנגף והמיתה, דיעו"י בנפ"ח (ש"ב פי"ז) דהשורש העליון של הקומת אדם הכללי, היא "נפש חיה" המשוללת ממותה, שעל כן אדה"ר היה מוכן לחיות לעולם, כי זכה למדרגה העליונה זו של שורש הנשמה, והחכמה תחיה בעליה, אלא שבחטאו נסתלקה הימנו יעו"ש, וזהו מה שאמרו בגמ' (תמורה טז, א) אין מיתה בציבור, דהחפצא של ה'ציבור' שייך לשורש של "כללות נשמות ישראל", שהיא משוללת ממותה, ועל כן בנתינת השקלים שמתקשרים עם דרגת ה'ציבור', בטל הנגף והמיתה.

וע"פ מה שנתבאר דעיקר השם 'אדם' הוא החפצא של ה'כלל', הרי נמצא דפרשת שקלים המקשר את הכלל כאחד, הוא קביעת שם 'אדם', והדברים תואמין היטב עם מה שהתבאר בס"ד במקו"א דד' הפרשיות הם סוגיא של "בנין קומת אדם".

ד. זקיפת הקומה בשקלים ע"י משה רבינו

החפצא של 'כללות נשמות ישראל' הוא רום גובה קומת האדם, ה'ראש' וה'ראשית' של הקומה הכללית של ה'אדם', ויעו"י בנפ"ח שם (ש"א פי"ה בהג"ה) דעיקר קומתו של האדם הוא למעלה בשורש נשמתו, בראש כל עולמות הנבראים, ורק הקצה התחתון של קומתו [בחי' 'עקביים' שלו] הוא הנכנס לתוך הגוף כאן למטה, [ועל כן יש בכח מעשיו של האדם להשפיע על כל העולמות, דהם כולם מתחת הקומת אדם עיי"ש]. ונמצא שהשורש העליון של קומת האדם בתורת חלק של ה'כנסת ישראל' הוא באמת עצמותו ועיקרו של האדם, ומה שהאדם כאן הוא מחולק מחבירו הוא רק בהסתעפות של הנשמה השוכנת בתוך הגוף, אבל עצמותו של האדם הוא חלק מן הכלל של 'כנסת ישראל' לעילא ב.

ונמצאנו למדים שעל ידי השקלים המקבצים את כלל ישראל להיות 'ציבור', מתרוממת קומתם להשתייך יותר אל ראש הקומה למעלה, והיא "זקיפת הקומה" שנעשה ע"י פרשת שקלים, כמובא לעיל מהתנחומא "א"ל הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן".

לא נמנו בני עשרים בתוך בני ישראל משום שצפה הקב"ה שעתידיה לעמוד גזירה על כל הנמנין מן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שלי שלא טעו בעגל עכ"ל, ופשוט דאין הכונה שלא יכללו בנוסח הגזרה 'כל הנמנה מן כ' ימות במדבר', דהיה אפשר לגזור בנוסח שונה, אלא דעל-ידי שנעשו ציבור אחד נענש האחד' על עבירת חבירו, וכולים בעונש כאחד, שהרי באמת לא חטאו כולם בעגל, אלא דבהיותם במנין אחד נענשו כולם, והיו צריכים למנות את שבט לוי בפנ"ע להעמידם כיחידה נפרדת במדה מסוימת ודו"ק. והוא שורש הנידון בענין השקלים האם נידונים ע"פ היחס הכללי שהם חלק מן הקומה הכללית של כלל ישראל או ע"פ היחס הפרטי שלהם.

ג. השקלים - התקשרות עם ה'כנסת ישראל' לעילא

יש כינוי ידוע בחז"ל על ה'כלל ישראל' - "כנסת ישראל", והוא בכל הש"ס ומדרשים במקומות לאין שיעור, "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה", "למה נמשלה כנסת ישראל ליונה" והרבה כיו"ב, ובספ"ה"ק נפש החיים (ש"א פי"ה וש"ב פי"ז) פירש עניינו שהוא "השורש העליון של כללות נשמות ישראל יחד", והוא לעילא בראש עולמות הנבראים, דנשמות ישראל חצובות תחת כסא כבודו ית', כלומר דהגם שכאן כל איש מישראל הוא פרטי ומחולק מחבירו, אבל בשורש נשמתם לעילא תחת כסא כבודו ית' הם קומת אדם אחד כללי, ומעתה לענינו תרומת השקלים שמהותו לאחד את כולם שכל אחד יעשה חלק מהחפצא של ה'ציבור', פירושו שהוא מתקשר עם 'כנסת ישראל' שהיא שורש נשמות כללות ישראל לעילא.

ויסוד הדברים מבואר באלשיך הק' (תשא) בשם הר"ש אלקבץ ז"ל, "טעמא דמצות מחצית השקל היא להורות את בני ישראל יחס אחדותם וכו', כי כל איש מישראל נפשו קשורה בחבירו כי ממקור אחד הן, ונפשות כל ישראל לאחת יחשבו, על-כן יביא 'מחצית', להורות כי כל אחד עם כל איש זולתו - אחד הוא עכ"ל. התקשרות זו של כל אחד עם חבירו מפאת היותם 'מקור אחד', היא גם ההתקשרות של כל אחד עם המקור העליון של 'כללות נשמות ישראל' לעילא.

וראה עוד באלשיך שם שביאר מאמר חז"ל (תנחומא תשא ט, ירושלמי שקלים ו,א) אר"מ כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא הכבוד והראהו למשה וא"ל זה יתנו, כזה יתנו, וז"ל כי מה שנתקשה משה הוא, איך יתכן שכופר נפש החצובה מתחת כסא הכבוד שלא תסולה בכסף מחירה, שיותן כפרה במחצית שקל כסף, [א.ה. הוא כיסוד פי' התוס' חולין מ"ב א' בביאור הקושי של משה], על-כן מה עשה השי"ת, הראהו כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד - ממקום יציאת הנשמות, לומר לא יעלה על

ג. המובן בזה לעני"ד דעיקר השם אדם הוא החפצא של הכלל, והתואר 'אדם' של האישים הפרטיים הוא בתורת היותם חלק מן הכלל הזה, חלק מיכנסת ישראל, ודו"ק היטב, וז"ל הגר"א (הובא בחומש הגר"א פרי' תרומה כ"ו ו) יש כלל ופרט ... וכל חלק מהפרט שורה עליו חלק כללי וכו' ע"כ.

המכירה היא פגיעה בכח האבהות' והבנין, ויש לברר הענין.

ז. 'כל דעבר בימא'

והנה איתא בחז"ל (ילקוט תהלים קיד) דקריעת ים סוף היה בזכותו של יוסף, שנאמר הים ראה וינוס, ראה ארונו של יוסף יורד לים, אמר הקב"ה ינוס מפני הנס, שנאמר ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה, דהנה קרי"ס הוא זמן הלידה של הקומת אדם דישאל כמ"ש, ויוסף שגדר עצמו בקדושה ונשמר מהולדה של זרע נכרי שאין לו שם אדם, עי"כ נעשה "אבן ישראל" הבונה את קומת הקדושה של האדם' בבריאה, וכשראה הים את כח הבנין של יוסף נבקע וינס.

ועל כך נאמר "כל העובר על הפקודים", ופירשו חז"ל (ירושלמי שקלים דב) 'כל דעבר בימא', דכל נפש השייכת לסוגיא זו של קומת האדם אשר לידתו היתה בים סוף, תתן מחצית השקל לשכלל את קומת האדם, לרוממו ולגדלו ולהביאו לשלמותו.

ה. הקדים שקליהו לשקליו

מגילה י"ג ב' אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהו לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ע"כ, ויש להבין מה ענין השקלים שנתן המן לאחשוורוש עם השקלים שנותנים כלל ישראל לבהמ"ק, ועמדו המפרשים בזה.

ולמה שנתבאר בס"ד יובן הענין על נכון, דהנה התבאר דעיקר השם אדם הוא החפצא של הכלל, והתואר 'אדם' של האישים הפרטיים הוא בתורת היותם חלק מן הכלל הזה, ומעתה נמצא שההתקשרות עם השורש הכללי על ידי השקלים קובע בהם את השם 'אדם'.

והנה כל המושג 'מקח וממכר' אינו שייך אלא בחפצי העולם, ולא ב'אדם', ואין קנין הגוף של עבדות כשורו וחמורו אלא בעבד כנעני, דאז"ע אין קרייים אדם, אבל עבד עברי אינו קנין הגוף בעצם כידוע, ומשום שאדם אינו בר מכר כלל, ועל כן קדימת שקלים הקובע בישראל את התואר 'אדם' שולל את כל יסוד המכירה של אחשוורוש ד.

ובאמת דהמוכן מלשון הגמ' הנו' הקדים שקליהו לשקליו, "והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים" הוא דתקנת חז"ל להשמיע על השקלים מידי שנה, שייכת ג"כ לסוגיא זו, דמה שנבנה קומת האדם ע"י השקלים כמ"ש, מוציא את כלל ישראל אף עתה משלטון הרע בבריאה, [ויעוי' עוד לק' ענין קדימת השקלים כהפקעה לעצם גזרת הכליה של המן].

וע"פ האמור משמעות הדברים הוא בנוגע לאיחוד של ישראל, שהוא תוכן ענינם של השקלים, וביאור הדברים י"ל בתרי אנפי, באופן פשוט הוא משום דהמכירה של יוסף היה פירוד בין השבטים, שהם כלל הקומה של ישראל, וכידוע דפירוד זה היו לו השלכות לכל אורך הדורות שנחלקו לשתי ממלכות, מלכות יהודה ומלכות יוסף, והוא שורש החורבן של בהמ"ק, שעל-כן בפגישת האחים בכו על חורבן בהמ"ק כד' חז"ל במדרשם, ורק לעת"ל יתאחדו שנית כנבואת יחזקאל (ל"ז) "הנה אני לוקח את עץ יוסף... ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד... ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ... ומלך אחד יהיה לכולם למלך... ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו לשתי ממלכות עוד", והדברים ארוכים ואכמ"ל, ועכ"פ היות שמכירת יוסף הוא יסוד הפירוד בעם ישראל, על כן התיקון לכך הוא במצות השקלים, שהוא איחוד כל ישראל להיות חפצא של 'ציבור' כמ"ש נ.

אמנם יש לכך באמת פנים עמוקות יותר, דבאמת הגר"א ז"ל (ס"ד כא) הביא מחז"ל הק' דמחצית השקל קשור למדת היסוד של יוסף, ונבאר הדברים לערכינו, דהנה בנין הקומה של כלל ישראל היה על ידי ג' האבות הק', שהם 'אבות' - שרשים של הקומה, שהם הטביעו את חותמם בקומת ישראל כל אחד את חלקו, ואילו השבטים הם ה'בנים' - עצם צורת הבנין של קומת האדם, אמנם יוסף הצדיק חלוק משאר השבטים שהוא שייך במדה מסוימת למערכת ה'אבות', וכמו שהוליד באמת שני שבטים, ובגמ' (סוטה לו, ב) דהיה ראוי להוליד י"ב שבטים, ובילקוט (בראשית לט, קמו) "משם רועה אבן ישראל" משם זכה ונקרא 'אבן ישראל' שנאמר רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף ע"כ, וענינו דיוסף היה זיו איקונין של יעקב, והמשך של כח האב שלו, ואכן הבנין של האדם בדרך הולדה נפעל על ידי מדתו של יוסף, שהוא מקבץ את התמצית של כל הכחות שבאדם, ובונה את הקומת אדם של הבן, כלול ומשוכלל בכל הכחות של אדם, וע"כ נקראת מדתו בלשון המקרא "כי כל בשמים ובארץ".

ומעתה מכירת יוסף למצרים מקום ערות הארץ היה פגם בעיקר היסוד של בנין קומת אדם, והתיקון לכך הוא מצות השקלים, שהוא בנין קומת האדם דקדושה.

ובזה יובן ההדגשה בחז"ל שם "לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף", ולמאי נפ"מ במה שהוא בכורה של רחל, ולהאמור יש מקום לבאר בדרך אפשר ששורש הדבר שיוסף היה זיו איקונין של יעקב והממשך העיקרי שלו, היה מפני היותו בכור לרחל שהיא עיקרו של בית, דידוע בקדמונים שהבכור לוקח את הכח הפנימי והשרשי, ועל כן

למשה כשם שאתה שוקל שקליהם של ישראל עתה, כן בכל שנה ושנה, יעו"ש באורך, ונתתי הודאה להש"ת שכוונתי לאמיתה של תורה. [ויש להעיר דבתנחומא שלפנינו מדובר על 'זקיפת הקומה' של ישראל ע"י משה, לא על עצם שקילת השקלים ע"י משה].

ב. מלבד זה יש התכללות של ישראל יחד ע"י עבודת ה', דמהותה של עבודת היא הכנעה והתבטלות, וכמה שכולם עובדים קל אחד, ונכנעים ומתבטלים לפניו ית', עי"כ בטלים כל הגבולות המבדילים בין אחד לחבירו, אשר "לתאוה יבקש נפרד" (עי' שע"ת ש"א ל"א), ומתאחדין כולן כאחד, ועיקר העבודה היא עבודת הקרבנות, הנקראת בתורה "ועבדת את העבודה הזאת", וע"כ תרומת השקלים המשמשת למנין ואיחוד הציבור, היא לצורך עבודת הקרבנות, שעל ידי העבודה חל התכללות ישראל יחד, ואף גם מקריבין בהן קרבנות ציבור, שהם חפצא של קרבן ציבור כנ"ל, ואף בזה משה רבינו שהוא שורש נשמות ישראל יש לו את כח העבודה הכללית, וזכה לתואר "עבד ה'" בתכלית שלמות העבודה, והוא הכולל את ישראל כאחד, ובנין המשכן מקום העבודה מתייחס אליו, ככתוב "ויקם משה את המשכן", וכל העשיה היא "כאשר ציוה ה' את משה", [ועי' רש"י עה"פ (נשא) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן].

והענין מבואר בקצרה בדברי קדשו של הגר"א ז"ל באדרת אליהו (ריש במדבר) בביאור לשון המקרא "כל זכר לגולגולתם", [דלכאו' מה ענין הגולגולת בדוקא], וז"ל שמשה יראה בצורתו אם הוא דומה לשרשו אשר במרכבה העליונה - מרכבת התורה, ובמנין שני שמנה בדגלים היה מי שראוי למרכבה העליונה אשר סביב המשכן, וז"ש במדבר סיני באהל מועד, 'מדבר סיני' הוא המנין לתורה, 'באהל מועד' הוא לחנות סביב למשכן, וכ"ה בזהר כמה חיילין דאורייתא כמה חיילין דמשכנא עכ"ל.

ונראה דמבטו של משה רבינו ע"ה על כל אחד מישראל האם צורתו דומה לשרשו, פעל באמת שייכות של האדם עם שרשו, והוא בשני ענינים, שרשו במרכבה העליונה - מרכבת התורה, ושרשו במרכבת המשכן שהוא תוכן העבודה, דבשני ענינים הללו משה רבינו הוא השורש הכללי של כלל ישראל, ובכחו לקשרם עם שרשם כמו שנתבאר בס"ד ג.

ו. שקלים תיקון למכירת יוסף, ביאורו

ומעתה נסלל הדרך להבין השייכות בין מצות השקלים למכירת יוסף, כמובא לעיל מהירושמי והתנחומא "לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף, ונטל כל אחד ואחד מטבע, לפיכך יתן כל אחד ואחד טבעה".

ג. וראה עוד מאמר 'עניני שקלים וזכור בפורים' אות ב' ענין זקיפת הקומה ע"י משה ומרדכי].

ד. ובאר חדש לרבינו המהר"ל ז"ל (עמ' ק"מ) ביאר דהשקלים הם גדר של קנין לרשותו של מקום, וז"ל (בדילוגין) דהשקלים הם לצורך הקרבנות, שהם כאלו הקריב את עצמו אל הש"י, ולפיכך נתינת השקלים הוא כאלו נתן עצמו אל הש"י, ובזה נודע כי ישראל הם להקב"ה ולכך המן אין יכול לקנותם עכ"ל.

הגאון דבי מרדכי גוטסגנדה שליט"א

שמור ונעבד

ודעת הרמב"ם (פ"ד ה"א והט"ו) דהפירות מותרים. חזו"א (סי' י סק"ו). [וכשאינן בהם איסור ספיחין]. - אבל אסור לקנותם מהעברייני, וכנ"ל לענין משומר. (אבל מותר לקבל במתנה).

*

ולהלכה גם בזה נחלקו כנ"ל, ומנהג ירושלים לאסור 'נעבד', ובדעת החזו"א מצינו סתירות בזה, וכנ"ל.

אופנים שונים

בחזו"א (סי' ט ס"ק יז) מבו' דכפירות שחנטו בששית אין איסור נעבד, ואע"פ שעבודת הארץ אסורה גם לצורך פירות שישית. (וע"ע ארחות רבינו ח"ב עמ' שדמ).

ועפ"י צ"ע אם איכא איסור נעבד בכל מידי דאין בהו קדו"ש (ועי' דר"א פ"ד ציון קפח). ואף טעם האיסור משום קנס, וא"כ מאי שנא, וצ"ע. ובשם מרן הגריש"א זצ"ל כ' לאסור אף בפרחי נוי, (ועוד דנו עפ"י לענין 'נעבד' בערבובת, (וראה בס' אור לנתיבתי קנ' אהל מרים ס' ד), ואכהמ"ל).

*

נחלקו ראשונים בדין 'נעבד' ע"י גוי. (עי' דר"א פ"ד ציון קפח).

*

יש לעיי' בנעבד בעבודות השנויות בפלוגתא, אי מקילין בקנסא דנעבד. [וכדמצינו לענין קנס דמעשה שבת, עי' במשנה ברורה סי' שיח סק"ב]. ובפרט כשהעובד סמך על המתיר. וע"ע בחזו"א (סי' י סק"ה) לענין הסומך על המכירה - שלא ע"י שליחות, [והתם קאי גם לענין משומר]. (וע"ע קנ' אהל מרים בס' סוה"מ).

[וכמו"כ דנו בענין זה לענין חשש שמור ונעבד במקומות השנויים בפלוגתא, (כשטחי הערבה הצפונית), ואכהמ"ל].

קניית פרחים בשביעית

והנה יש שכ' שאף חזו"א שהתיר (נעבד), זהו רק לאכילה ומשום חיי נפש, או למצוה [אתרוגים], אבל לנוי בעלמא אין להקל. [וכ"ה בפסקי הגריש"א זצ"ל].

ולכן אסור לקנות - או אפי' לקבל במתנה - עציצים עם צמחי נוי, שנעבדו בשביעית. [ואף פרחים שאין בהם ריח ואין בהם קדו"ש, וכנ"ל, וגם בלא איסור ספיחין. וגם בלאו האיסור לקנות מהחשוד דבר שיש לו זיקת שביעית]. (וביותר כנשתלו בשביעית, דה"ז בכלל הנוטע בשביעית, דגורו דצריך לעקור, וי"א דגם אסור להקונה. וכן הורה הגריש"א זצ"ל, ועוד, (עי' הדיעות בס' משפטי ארץ סופ"ח)).

[ומ"מ בצמח שנשתל באיסור בעציץ שאינו נקוב, א"צ לעוקרו, וגם אין בו דין נעבד. הגריש"א זצ"ל ועוד. אך מ"מ לקנותו ממי ששתל באיסור ה"ז מסייע לעוברי עבירה. (וראה בכ"ז בס' משפטי ארץ פ"ח סי"ד בהרחבה)].

ולכן למעשה אין לקנות - או אפי' לקבל במתנה - פרחים ועציצים עם צמחי נוי, שנעבדו בשביעית. ויש לקנות בשביעית רק פרחים מלאכותיים, או פרחים שבפיקוח ועדת כשרות.

ברכות נאמנות

שלוחות לידידינו הנעלה

העומד לימין מערכת 'הביאני חדריו' בכל עת, ומקדיש מזמנו היקר ומכווחו להגדיל תורה ולהאדירה ולרומם קרנה של תורה ה"ה ידידינו מפארי בוגרי הישיבה

הרב ר' מרדכי דב אינדיג שליט"א

לרגל נישואי בנו בן הישיבה"ק בשעטו"מ

הרב שמואל זאב אינדיג שליט"א [מחזור לא]

יהי רצון שיעלה הזיווג יפה

וזכות התורה תעמוד להם לעד.

כעתירת מערכת 'הביאני חדריו'

משומר

נחלקו הראשונים אם עבר ושימר את פירותיו, האם נאסרו הפירות:

דעת ר"ת (בתוס' בכ"מ) דילפי' מקרא "ואת ענבי נזיריך לא תבצור", דאי אתה בוצר מן המשומר, [שהזיר ממנו בני אדם], והיינו דמשומר אסור מן התורה [באכילה ובהנאה]. וכ"ד כמה ראשונים. וכ"ד הגר"א בשנות אליהו. [ולחד תי' בתוס' (מנחות פד, א) איסורו מדרבנן]. וכ"פ בפאת השולחן. וכן נהגו בירושלים, עפ"י המהרי"ל דיסקין זצ"ל.

[ומצוי גם כגון במי שקנה כבר - בטעות - מהסומכים על ההיתר מכירה, ומשמרים שדותיהם, דכיון דנקטי' דאין ממש במכירה, ע"כ אפי' לפני זמן הבעיור, וגם במידי דליכא איסור ספיחין, הפירות אסורים - לדיעה זו - משום שמור ונעבד].

ודעת רש"י והרמב"ן דקרא לא אתי אלא לאסור את השמירה ולחייב ההפקר, אבל אם עבר ושימרם הפירות מותרים. וכ"ד הר"ש. וכ"ה חזו"א בדעת הרמב"ם.

*

ובהכרעת החזו"א בזה להלכה, מצינו סתירות בזה: דבספרו (סי' י סק"ו) התיר, [וכ"ה באגרות חזו"א ח"ב סי' קסב], ובמקו"א (סי' ט ס"ק יז) כ' לאסור. וכן בסדר השביעית. ויש שכ' בשמו שהתיר להשוואלים, אבל לעצמו החמיר. וע"ע בקריינא דאגרתא (ח"א עמ' קסד) מ"ש בדעתו בזה, [ושנתכוין שתהי' סתירה בדבריו]. וע"ע להלן. ולמעשה לדעתו אפשר לסמוך על המקילין, והמחמיר תע"ב (ד"א). ובשם מרן הקה"י כ' עוד שהחזו"א התיר רק בשעה"ד (ארחות רבינו). ובפרט בזמנינו, דאפשר, ראוי להחמיר.

קניה

ואמנם אף להמתירים משומר, מ"מ קנסו חזו"ל את השומר, ואסרו לקנותם ממנו, [וזוהו אף בדליכא משום 'סחורה', וכן אף בדליכא איסורא דאין מוסרים דמי שביעית לע"ה, וכגון כשקונה בהקפה], אבל מותר לקבלם במתנה [חזו"א (סי' י סק"ה) ובאגרות חזו"א]. (גם בעבר וקנה, הפירות מותרים).

*

[ויש שכ' לבאר דמה"ט כ' בסדר השביעית לאסור משומר (כנ"ל), כיון דאף דעיקר הדין להלכה דמשומר מותר [וכמ"ש החזו"א בספרו], מ"מ כמעט לא היה נוגע ומצוי למעשה, שהרי המשמרים לא היו נותנים ליטול בלי רשות, ולקנות מהם הרי אסור משום הקנס, [והנפ"מ המצויה זהו רק כשמקבלו במתנה], וע"כ בסדר השביעית סתם לאסור. וצ"ע].

משומר בנכרי

נחלקו הפו' אם פירות נכרים איכא בהו קדו"ש (וכותב' בס"ד), ועוד דנו אם פירותיו הוו הפקר, עי' לעיל. ומ"מ הנכרי בעצמו אינו מצווה בהפקרים.

ונחלקו ראשונים [-לדעת האוסרים הנ"ל] אם איכא איסורא דמשומר אף בשל נכרי. ודעת החזו"א להקל. וכן המנהג. [והגרי"ז מבריסק זצ"ל החמיר בזה לעצמו].

נעבד

מצינו קנס, דהנוטע בשביעית, יעקור. ועוד מצינו גוויני בקרקע שנעבדה בשביעית, דאסורה אף למוצאי שביעית.

ונחלקו הראשונים אם כמו"כ אסרו את הפירות שנעבדו בהם בשביעית עבודות האסורות. [ואף באילנות שניטעו לפני שביעית, או בדעבר ולא עקר].

הביאני חדריו

י"ל ע"י חבר תלמידים חניכי הישיבה הקדושה. הדברים המובאים בגליון בדרך כלל, הינם מכתבי תלמידים וכד' ולא עבד את שבת ביקורתם של רבותינו שליט"א.

הגליון נועד בעיקר עבור בני הישיבה לדורותיה, החפצים להמשיך להתחנך ולהתעלות כבימי קדם לאורה ובדרכה של השי"ה"ק.

לקבלת הגליון ולהערות והארות 0539747@gmail.com | 4 שלוחה 08-9747479

התורה חסה על ממונם של ישראל

היות וישנו יהודי יקר בשם צ.ל. שמצליח לגרום לרבים מבוגרי הישיבה להזדהות עם מצוקתו הכלכלית, בהוראת רבותינו שליט"א הננו להודיע כי החס על ממונו ימנע מלהלוות לו כספים.